Республика Татарстан
Исполнительного комитета
Янурусовское сельское
поселение Сармановского
муниципального района

Татарстан Республикасы
Сарман муниципаль
районы Янурыс авыл
жирлеге башкарма
комитеты

ПОСТАНОВЛЕНИЕ **КАРАР**

19.09.2025 №18

«Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районының Янурыс авыл җирлеген су белән тәэмин итү, су түгү схемасын раслау турында ».

«Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 06.10.2003 ел, № 131-ФЗ Федераль канун, «су белән тәэмин итү һәм су бүлеп бирү турында» 07.12.2011 ел, № 416-ФЗ Федераль канун, РФ Хөкүмәтенең 05.09.2013 ел, N 782 карары (24.04.2025 ел редакциясе) нигезендә Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районының "Янурыс авыл җирлеге" муниципаль берәмлеге Уставына таянып, Янурыс авыл җирлеге башкарма комитеты карар чыгарды::

1. Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районының «Янурыс авыл җирлеге» муниципаль берәмлеген су белән тәэмин итү, су чыгару схемасын кушымта нигезендә расларга.

2. Әлеге карарны «Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталы» нда түбәндәге адрес буенча халыкка җиткерергә: http://pravo.tatarstan.ru һәм Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районының Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге рәсми сайтында: https://sarmanovo.tatarstan.ru/.

3. Үтәлешне контрольдә тотуны үземдә калдырам.

Янурыс авыл җирлеге
башкарма комитет җитәкчесе А.А.Мөхәмәдиева

Расланган
район башлыгы карары белән
Янурыс авыл җирлеге
от «19» сентябрь_2025г. № 18

СХЕМА
су белән тәэмин итү һәм су чыгару
Янурыс авыл җирлеге
ТР Сарман муниципаль районы

Янурыс авылы
2025 ел.

Содержание

Схема паспорты.....……4
Кереш……...…...…5
1 бүлек. Су белән тәэмин итү схемасы.....……6
1.1 климат шартлары.....6
1.1.1 Янурыс су белән тәэмин итү системасы структурасының тасвирламасы авыл җирлеге.....6
1.1.2 су белән тәэмин итү системаларының эшләвен тасвирлау.....……..…9
1.1.3 су ресурсларының торышы.....……..….9
1.2 су куллануның гамәлдәге баланслары.....……...11
1.3 коммуналь ресурсларны перспективалы куллану су белән тәэмин итү өлкәсенә.....……..…14
1.4 төзелеш, реконструкция һәм су белән тәэмин итү системалары объектларын модернизацияләү.....……..15
1.5 яңа төзелешкә капитал салуларны бәяләү,
үзәкләштерелгән объектларны реконструкцияләү һәм модернизацияләү су белән тәэмин итү системалары.....……....16
2 бүлек. Су агызу схемасы.....…...17
2.1Янурыс су агызу өлкәсендә гамәлдәге хәл авыл җирлеге……17
2.2 проект тәкъдимнәре.....18
Кушымта……...19

Янурыс авыл җирлеген су белән тәэмин итү һәм су түгү схемасы паспорты

Исем	Сарман муниципаль районы Янурыс авыл җирлеген су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу схемасы.
Проектның инициаторы (муниципаль заказчы).	Янурыс авыл җирлеге башкарма комитеты.
Объектның урнашу урыны	Россия, Татарстан Республикасы, Сарман районы, Янурыс авылы.
Схеманы эшләү өчен норматив-хокукый база.	- «Су белән тәэмин итү һәм су бүлеп бирү турында»07.12.2011 елгы 416-Ф3 номерлы Федераль закон (30.12.2012 елгы редакция) - СП 31.13330.2012 " су белән тәэмин итү. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар» СНиПның актуальләштерелгән редакциясе 2.04.02.-84* Россия Төзелеш Министрлыгының 27.12.2021 N 10 боерыгы белән расланган; - СП 32.13330.2012 " Канализация. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар"» СНиПның актуальләштерелгән редакциясе 2.04.03-85* Россия Төзелеш Министрлыгының 27.12.2021 N 1023/пр боерыгы белән расланган; - "СП 32.13330.2018 гә 2 нче номерлы үзгәрешне раслау турында" СНиП 2.04.03-85 Канализация. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар" Янурыс авыл җирлегенең авыл җирлеге Советының 25.04.2017 ел №6 карары белән расланган генераль планы
Схема максатлары	- 2035 елга кадәрге чорда торак фондын гамәлдә һәм яңача төзү өчен үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системаларын үстерү. - коммуналь продукция җитештерү күләмнәрен арттыру, аерым алганда, хезмәтләр күрсәтүнең сыйфатын яхшыртканда су белән тәэмин итү буенча хезмәтләр күрсәтү, шулай ук гамәлдәге бәя сәясәтен саклап калу; - су белән тәэмин итү системаларының эшен яхшырту; - эчә торган суның сыйфатын яхшырту.
Куелган максатларга ирешү ысулы	- гамәлдәге су алу узелларын реконструкцияләү; - Янурыс авыл җирлеген тулаем су белән даими тәэмин итү мөмкинлеген тәэмин итә торган магистраль сууткәргечләр челтәре төзү; - исәпләү приборларын урнаштыру; - индивидуаль торак йортларны локаль чистарту корылмалары белән тәэмин итү; - терлекчелек предприятиеләрендә локаль чистарту корылмалары төзү; - әйләнә-тирә мохиткә зararлы йогынтыны киметү.
Схеманы гамәлгә ашыру сроклары һәм этаплары	Схема 2025 елдан 2035 елга кадәр гамәлгә ашырылачак. Проектта 2 этап билгеләнә, аларның һәркайсында коммуналь инфраструктураның җитештерү куәтләрен реконструкцияләү планлаштырыла.

Схема чараларын гамәлгә ашырудан көтелә торган нәтиҗәләр	1. Торак пунктның заманча коммуналь инфраструктурасын булдыру. 2. Коммуналь хезмәтләр күрсәтүнең сыйфатын күтәрү. 3. Су белән тәэмин итү объектларының тузу дәрәҗәсен киметү. 4. Сарман муниципаль районының Янурыс авыл җирлеге территориясендә экологик вәзгыятьне яхшырту. 5. Су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу объектларын модернизацияләү һәм төзү проектларын финанслау максатында бюджеттан тыш чыганаклардан (шул исәптән хосусый инвесторлар акчаларыннан, кредит акчаларыннан һәм гражданнарның шәхси акчаларыннан) акча җәлеп итү өчен уңай шартлар тудыру. 6. Яңа төзелә торган торак фонды һәм җитештерү, рекреация һәм социаль-мәдәни билгеләнештәге объектлар өчен билгеләнгән җир кишәрлекләрен су белән тәэмин итү челтәрләре белән тәэмин итү.
Инвестиция программасының үтәлешен тикшереп тору	Оператив контрольне Сарман муниципаль районының Янурыс авыл җирлеге башлыгы башкара.

Кереш

Янурыс авыл җирлеген 2035 елга кадәр чорга су белән тәэмин итү һәм су түгү схемасы түбәндәге документлар нигезендә эшләнгән:

- Территориаль планлаштыру схемалары;

- Шулай ук «су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу турында»07.12.2011 елгы 416-Ф3 номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә.

Схема су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу системаларын булдыру буенча әлеге системаларның ышанычлылыгын арттыруга юнәлдерелгән беренче чираттагы чараларны, шулай ук кешеләр өчен куркынычсыз һәм уңайлы яшәү шартларын үз эченә ала.

Су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу схемасында:

 су белән тәэмин итүнең һәм су түгүнең үзәкләштерелгән системаларын үстерүнең төп юнәлешләре, принциплары, бурычлары һәм максатчан күрсәткечләре;

поселения җирлекнең үсешен исәпкә алып, эчәргә яраклы, техник суны кимендә 10 елга куллануның фараз балансларын;

 Үзәкләштерелгән һәм үзәкләштерелмәгән су белән тәэмин итү зоналары (су белән тәэмин итү үзәкләштерелгән һәм үзәкләштерелмәгән системалардан файдаланып башкарыла торган территорияләр) салкын

Чаралар коммуналь инфраструктура системасының түбәндәге объектларын үз эченә ала:

1) су белән тәэмин итү:

- су белән тәэмин итү челтәрләре;

- су җыю.

2) су агызу:

- торак төзелеше зонасындагы индивидуаль торак йортларны локаль чистарту корылмалары белән җиһазлау (ЛОС);

- Терлекчелек комплекслары агынтыларының ПОШИЛАРЫ.

1 бүлек.
Су белән тәэмин итү схемасы
1.1 климат шартлары

Климат уртача континентальлек белән характерлана: кыш уртача салкын, җәй җылы һәм җитәрлек дымлы түгел, яз кыска, көчле җылылык белән, көз йомшак, озакка сузыла. Климатның үзенчәлекле билгеләре: температураның зур үзгәрүчәнлеге,еш җылыну. Явым-төшемнең ел саен тигез булмавы кайвакыт корылыкка китерә. Климатның континентальлек коэффициенты-2, Сарман районының гидротермик коэффициенты - 1,7.

Уртача тәүлеклек температураның 00 стан соң күчү даталары арасында кышкы чорның озынлыгы уртача 5,5 ай чамасы (28.10-06.04).

Һаваның уртача тәүлеклек температурасы +10 0СТАН югары булган җәйге чорның озынлыгы-4,5 ай.

Һәр күчеш чоры (көз һәм яз) якынча 1 ай дәвам итә. Көз өчен-ноябрь, яз өчен – апрель.

Метеостанция мәгълүматлары буенча, һаваның уртача күпьеллык еллык температурасы +3,9 0С тәшкил итә. температураның еллык үзгәреше айлар буенча шактый салмак күренә, чөнки анда әкият

1.1.1 Янурыс авыл җирлегенең су белән тәэмин итү системасы структурасы тасвирламасы.

Янурыс авыл җирлеге «Сарман муниципаль районы «муниципаль берәмлегенең һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләрнең территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 39-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә төзелгән.

Янурыс авыл җирлеге составына әлеге канун нигезендә Янурыс авылы (административ үзәк, ул район үзәгеннән Сарман авылыннан __ км ераклыкта урнашкан), Каташ-Каран авылы, Иске Әхмәт авылы керә. Җирлек Татарстан Республикасының көнчыгышында, Сарман муниципаль районының үзәк өлешендә урнашкан. Янурыс авыл җирлеге төньякта Азалак авыл җирлеге, төньяк-көнбатышта Ләке авыл җирлеге, көнбатышта һәм көньяк – көнбатышта Петровка Завод авыл җирлеге, көньякта Сарман авыл җирлеге, көнчыгышта Сарман муниципаль районының Кәүҗияк авыл җирлеге белән чиктәш.

Янурыс авыл җирлегенең гомуми мәйданы 5279,7 га тәшкил итә, шул исәптән торак пунктларның мәйданы 216,48 га, шулардан: Янурыс авылы – 94,62 га, Каташ-Каран авылы – 106,7 га, Иске Әхмәт авылы – 15,17 га.

Янурыс авыл җирлегенең җирләре уңдырышлы. Климаты уртача дымлы. Умартачылык, терлекчелек һәм үсемлекчелек өчен шартлар бар.

Җирлек территориясендә нефть чыгаруны Ромашкино нефть ятмасы территориясендә «Татнефть» ААҖ, Нөркәй нефть ятмасы территориясендә «Дружбанефть» ЯАҖ һәм елга нефть ятмасы территориясендә «Татнефтеотдача» ААҖ алып бара.

Җирлектә гомуми белем бирү мәктәбе, ике балалар бакчасы, авыл мәдәният йорты, китапханә, авыл клубы, фельдшер-акушерлык пунктлары, Саклык банкы бүлекчәсе, почта бүлекчәсе, «Сарман «агрофирмасы» ҖЧҖ Авыл хуҗалыгы предприятиесе («Марс» бүлекчәсе), пилорама бар.

Янурыс авыл җирлегенең Татарстан Республикасының башка районнары һәм Россия төбәкләре белән транспорт элемтәсе хәзерге вакытта төбәк һәм җирле автомобиль юллары аша гамәлгә ашырыла.

Янурыс авыл җирлегенең төп транспорт күчәре булып Региональ яисә муниципальара әһәмияттәге «Чаллы - Сарман» районара автомобиль юлы тора. Ул Янурыс авыл җирлеген көнчыгыштан көнбатышка таба меридиональ юнәлештә кисеп үтә. Аннан көнчыгышка төбәк әһәмиятендәге «Чаллы - Сарман» - Каташ-Каран, шулай ук «Чаллы - Сарман» - Каташ-Каран - Янурыс автомобиль юлы тармаклана. Көньяк юнәлештә «Чаллы - Сарман» - Каташ-Каран – Иске Әхмәт автомобиль юлы уза.

Янурыс авыл җирлеге үз эшчәнлеген Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районы Янурыс авыл җирлеге Советының 20.11.2015 ел № 21 карары нигезендә кабул ителгән Устав нигезендә алып бара. (22.11.2024 ел, № 16 редакциядә).

Җирлек территориясе йорт яны участоклары белән бер катлы төзелешләрдән гыйбарәт.

Янурыс авыл җирлеген хуҗалык-эчә торган су белән тәэмин итүнең төп чыганагы булып җир асты сулары тора. Халык суны артезиан скважиналарыннан да, чишмәләрдән дә файдалана. Халыкка хезмәт күрсәтә торган су белән тәэмин итүнең гамәлдәге барлык системалары мөстәкыйль (һәр торак пункт өчен эшләнгән) һәм бер-берсе белән берничек тә бәйле түгел. Торак пунктны, агросәнәгать комплексы предприятиеләрен су белән тәэмин итү чыганагы буларак артезиан сулары каптаж ярдәмендә файдаланыла. Өске Чыганаклар (елгалар, күлләр) су белән тәэмин итү ихтыяҗлары өчен файдаланылмый, чөнки аларның пычрануы арта.

Янурыс авыл җирлеге территориясендә 5 каптаж Чишмә теркәлгән, аларның якынча егәрлеге тәүлегенә 120 м3 тәшкил итә.

Чыганак 43,8 мең м3 (тәүлегенә 120 м3) җитештерү куәте булган эвц төяү насосы белән җиһазландырылган.

Су әзерләү һәм су чистарту юк, кулланучыларга башлангыч (табигый) су бирелә, сыйфат ягыннан яхшы сыйфатлы артезиан скважиналарыннан химик

һәм бактериологик күрсәткечләре буенча РФ Баш дәүләт санитария табибының 28.01.2021 N 3 (25.06.2025 редакциясе) "санитария суларын раслау турында "Карары таләпләрен канәгатьләндерә.СанПиН кагыйдәләре һәм нормалары 2.1.3684-21"шәһәр һәм авыл җирлекләре территорияләрен карап тотуга, су объектларына, эчә торган суга һәм эчә торган су белән тәэмин итүгә, атмосфера һавасына, туфракка, торак биналарга, җитештерү, җәмәгать биналарын эксплуатацияләүгә, санитар-эпидемиягә каршы (профилактик) санитар-эпидемиологик таләпләр чаралар".

Сыйфатны тикшереп тору 1 нче таблицада китерелгән

1 нче Таблица

Каптажларга Характеристика

Исем авыл җирлеге, торак пункты	Кол-во чишмә, шт.	Скважиналар саны, шт.	Скважиналарның җитештерү чәнлеге, м3/тәүлек	Барлык ЗСО, шт.	ВБ / сыйдырышлылык, шт.	Сууткәргеч челтәрләренең озынлыгы, км / % тузганлык
Янурыс авыл җирлеге	1	3	400	3	2	0.9
Янурыс авылы	-	1	200	1	1	0.9
Каташ-Каран авылы	1	2	200	2	1	-
Иске Әхмәт авылы	-	-	-	-	-	-

Каптаж беренче поясның санитар саклау зонасы белән тәэмин ителгән, аның күләме 30 метр тәшкил итә. СП 31.13330.2012 «су белән тәэмин итү. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар» (СНиПның актуальләштерелгән редакциясе 2.04.02.-84*) Россия Төзелеш Министрлыгының 23.12.2019 N 838/пр боерыгы "СНиП 2.04.02-84* су белән тәэмин итү. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар".

1 күтәргеч насос станциясе тарафыннан бирелә торган һәм кулланучылар тарафыннан тотыла торган су чыгымнарын җайга салу өчен 25 м3 сыйдырышлы Су җыю манарасы хезмәт итә. Моннан тыш, Чиста су резервуарында янгын сүндерү өчен су запасы саклана.

Янурыс авылы

Сууткәргеч системасы, хуҗалык-эчү һәм янгынга каршы ихтыяҗларны канәгатьләндерүне исәпкә алып, каптаж һәм су башнясыннан тора. Каптаждан

су насос ярдәмендә каптаж өстендәге калкулыкта урнашкан су башнясына күтәрелә, манарадан су сууткәргечкә керә.

Су белән тәэмин итү челтәрләренә Характеристика

ПЭДу-80 сууткәргеч челтәрләренең озынлыгы-4,01 км.

Янурыс авылында сууткәргеч челтәрләре схемасын 1 нче кушымтада карагыз.

с.Каташ-Каран

Сууткәргеч системасы, хуҗалык-эчү һәм янгынга каршы ихтыяҗларны канәгатьләндерүне исәпкә алып, каптаж һәм су башнясыннан тора. Каптаждан су насос ярдәмендә каптаж өстендәге калкулыкта урнашкан су башнясына күтәрелә, манарадан су сууткәргечкә керә.

Су белән тәэмин итү челтәрләренә Характеристика

ПЭДу-80 сууткәргеч челтәрләренең озынлыгы-3,35 км.

Каташ-Каран ав. сууткәргеч челтәрләре схемасын 2 нче кушымтада карагыз

1.1.2 су белән тәэмин итү системаларының эшләвен тасвирлау.

Сарман муниципаль районы Янурыс авыл җирлеген су белән тәэмин итүнең һәм ташландык суларны агызуның әлеге схемасында түбәндәге терминнар һәм билгеләмәләр кулланыла:

«сууткәргеч " - сууткәргеч корылма, суны куллану урынына үткәрү (бирү) корылмасы;

«су белән тәэмин итү чыганагы " - су белән тәэмин итү өчен файдаланыла торган су объекты яисә җир асты сулары ятмасы;

«суның исәп-хисап чыгымнары " - су белән тәэмин итүнең төрле төрләре өчен нормативлар таләпләре нигезендә билгеләнгән су чыгымнары;

«су агызу системасы " - җирлекләр территориясеннән җир өсте суларын, дренаж суларын һәм агынты суларны халыкның, иҗтимагый, сәнәгать һәм башка предприятиеләрнең тормыш эшчәнлегеннән агызуны тәэмин итә торган Су кабул итү җайланмалары, квартал эчендәге челтәрләр, коллекторлар, насос станцияләре, торба үткәргечләр, су агызу чистарту корылмалары, әйләнә-тирә мохиткә агызу корылмалары җыелмасы;

"предприятиенең эш зонасы» (эксплуатация зонасы) - су белән тәэмин итү системасы объектларының урнашу зоналарын үз эченә алган территория

һәм (яисә) су белән тәэмин итүне гамәлгә ашыручы оешманың су түгүләре

һәм (яисә) су агызу, шулай ук аның абонентлары (кулланучылары)объектларының урнашу зоналары;

"су белән тәэмин итү объектының гамәлдә булу зонасы (технологик зонасы)»

- кулланучыларга кирәкле су чыгымнарын биргәндә корылма басымның норматив күрсәткечләрен тәэмин итәргә сәләтле суүткәргеч челтәренең бер өлеше;

«канализация чистарту корылмасының эш итү зонасы (канализация бассейны) яисә турыдан-туры чыгару»

- канализация челтәренең корылма (турыдан-туры чыгару) агып төшүче суларны кабул итүне һәм/яки чистартуны тәэмин итә ала торган өлеше; **«су белән тәэмин итү һәм су түгү схемасы»**

- су белән тәэмин итү системаларының торышы һәм үсеш перспективалары турында график күрсәтү һәм төгәл бер мәгънәле текст тасвирламасы элементлары җыелмасы

һәм исәпләнгән срокка су агызу;

«инженерлык инфраструктурасы схемасы»

- исәпләнгән срокка инженерлык инфраструктурасының торышы һәм үсеш перспективалары турында график күрсәтү һәм төгәл бер мәгънәле текст тасвирламасы җыелмасы.

1.1.3 су ресурсларының торышы

Янурыс авыл җирлеге территориясендә җир асты су чыганаклары – чишмәләр һәм су алу скважиналары урнашкан.

Бу су алу скважиналары өчен гидрогеологик нәтиҗәләр эшләнде һәм санитария саклау зоналарын оештыруның беренчел нигезләмәләре бирелде.

Җир асты суларының сыйфатына контроль Зәй районында һәм Зәй шәһәрендә «Татарстан Республикасында Гигиена һәм эпидемиология үзәге» ФБУЗ филиалының аккредитацияләнгән сынау лаборатория үзәге тарафыннан башкарыла. Суның сыйфаты РФ Баш дәүләт санитария табибының 28.01.2021 N 3 карары таләпләренә туры килә (ред. 25.06.2025) "СанПиН 2.1.3684-21 санитария кагыйдәләрен һәм нормаларын раслау турында "шәһәр һәм авыл җирлекләре территорияләрен карап тотуга, су объектларына, эчә торган суга һәм эчә торган су белән тәэмин итүгә санитар-эпидемиологик таләпләр, атмосфера һавасына, туфракка, торак урыннарга, җитештерү, җәмәгать урыннарын эксплуатацияләүгә, санитар-эпидемиягә каршы (профилактик) чаралар оештыруга һәм үткәрүгә.

Авыл җирлеге территориясендәге өске сулар бары тик производствода су белән тәэмин итү, хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗлары, авыл хуҗалыгында су белән тәэмин итү өчен генә файдаланыла.

Су объектларындагы суның сыйфаты атмосфера явым-төшемнәре, предприятиеләрнең чистартылмаган агынты сулары, торак пунктлар, авыл хуҗалыгы җирләре территориясеннән өстән агып төшкән сулар, шулай ук туфрак эрозиясе тәэсирендә формалаша.

Авыл җирлеге чикләрендәге елгаларны төп пычратучылар булып авыл хуҗалыгы җитештерүе объектлары һәм халыктан барлыкка килгән агынты сулар тора.

Авыл хуҗалыгы предприятиеләренең туфракны эшкәртү, су объектлары янындагы җирләрне сөрү буенча эрозиягә каршы агротехник чараларны үтәмәве, минераль ашламалар һәм пестицидларны нигезсез югары дозаларда кертүе дә елгаларның пычрануына китерә. Яңгыр һәм язгы ташу вакытында туфрак, тирес массалары, ягулык-майлау материаллары, нефть продуктлары юыла, бу исә елгаларның санитария хәлен начарайта.

Әмма иң әһәмиятле пычрану чыганаклары булып Минзәлә елгасы бассейннарында урнашкан нефть-газ чыгару комплексы объектлары тора. Бораулау җайланмаларындагы коррозия аркасында килеп чыккан аварияләр, төзелеш техникасы бәрелү, технологик һәм төзелеш дефектлары җир өсте суларын нефть белән пычратуның иң типик сәбәпләре булып тора.

Җир өсте су ресурсларының торышын тасвирлап, күлләрнең экологик торышын билгеләп үтәргә кирәк, чөнки соңгы елларда күлләрнең табигый күперү һәм сазлану процесслары территорияләрне авыл хуҗалыгы ягыннан интенсив файдалану, беренче чиратта, терлекләр көтүе һәм яр буе территорияләрен сөрү белән күп тапкырлар көчәйтелгән.

Авыл җирлегендә җир өсте суларын саклау өлкәсендә төп проблема булып су саклау зоналары режимнарын үтәмәү тора. РФ Су кодексы таләпләрен бозып, өске су объектларының су саклау зоналарында авыл җирлеге торак пунктларында канализацияләнмәгән торак корылмалары, терлекчелек фермасы, каты көнкүреш калдыклары чүплекләре урнаштырылган.

1.2 су куллануның гамәлдәге баланслары

Су куллану кулланучыларның барлык төрләре буенча да билгеләнгән: халык саны, терлекчелек фермаларында һәм комплексларында терлекләрне тотуга киткән су чыгымнары, йорт яны кишәрлекләренә су сибү, янгын сүндерү.

Халыкны су белән тәэмин итү күбесенчә су сүтү колонкалары аша гамәлгә ашырыла

Халыкның хуҗалык-эчү ихтыяҗларына су чыгымы халык санына пропорциональ һәм биналарны төзекләндерү дәрәҗәсенә бәйле.

Исәпкә алынмаган чыгымнар терлекчелек фермаларында һәм комплексларында терлекләрне асрауга су чыгымнарын үз эченә ала.

Таблица 2.

2025 елга Янурыс авыл җирлегенең су куллану таблицасы*

№ пп	Наименование сельских поселений и населенных пунктов	Коммунальный сектор Число жителей Среднесуточ.расход, м³/сут					Qмах, м³/сут	Неучтенные расходы, м³/сут	Полив, м³/сут	Пожаротушение, м³/сут	Живот. сектор м³/сут	Итого, м³/сут
		(1)	(2)	(3)	(4)	Qср, м³/сут						
	Существующее положение											
1	с.Янурусово	-	74 14,06	241 33,74	55 2,2	**370 50**	60,0	7,50	22,2	54,0	29,80	**163,50**
2	с.Каташ-Каран	-	79 15,01	258 36,12	59 2,36	**396 53,49**	64,19	8,02	23,76	54,0	29,80	**169,07**
3	д.Старое Ахметово	-	-	-	3 0,12	**3 0,12**	0,14	0,02	0,18	-	-	**0,32**
	1 очередь реализации генерального плана (2020г.)											
1	с.Янурусово	-	107 20,33	230 32,2	17 0,68	**354 53,21**	63,85	7,94	21,24	54,0	29,80	**166,23**
2	с.Каташ-Каран	-	115 21,85	246 34,44	18 0,72	**379 57,01**	68,41	8,55	22,74	54,0	29,80	**172,10**
3	д.Старое Ахметово	-	-	-	3 0,12	**3 0,12**	0,14	0,02	0,18	-	-	**0,32**
	Расчетный срок реализации генерального плана (2035г.)											
1	с.Янурусово	-	96 18,24	178 24,92	-	**395 57,1**	5,79	6,47	16,44	54,0	29,80	**149,87**
2	с.Каташ-Каран	-	106 20,14	195 27,3	-	**235 33,9**	56,93	7,12	18,06	54,0	29,80	**156,42**
3	д.Старое Ахметово	-	-	-	3 0,12	**3 0,12**	0,14	0,02	0,18	-	-	**0,32**

Примечание: Столбцы (1), (2), (3), (4) по наименованию соответствуют таблице 3.9.1.2 по нормам водопотребления на 1 человека.

Искәрмә: баганалар (1), (2), (3), (4) исемнәре буенча 1 кеше су куллану нормалары буенча 1.2 нче таблицага туры килә. (*- мәгълүмат чыганагы Янурыс авыл җирлеге генпланы)

Терлекчелек фермаларында һәм комплексларында хайваннарны һәм кошларны тотуга су чыгымнары Россия Федерациясе Авыл хуҗалыгы һәм азык-төлек министрлыгы тарафыннан эшләнгән һәм расланган ВНТП-н-97 технологик проектлауның ведомство нормалары нигезендә кабул ителде һәм:

– эре мөгезле терлекләр өчен (яшь терлекләр) - тәүлегенә 30 л,

– эре мөгезле терлекләр өчен (сөтлеләр) - тәүлегенә 100 л,

- эре мөгезле терлекләр өчен (ит өчен) - тәүлегенә 55 л,

- дуңгызлар өчен – тәүлегенә 25 л,

- сарыклар өчен-тәүлегенә 5,5 л,

- атлар өчен-тәүлегенә 60 л,

- йомырка токымлы тавыклар-тәүлегенә 0,31 л,

- ит токымлы тавыклар-тәүлегенә 0,36 л,

- чебиләр-тәүлегенә 0,27 л,

Исәп-хисап чыгымнары: гомуми су куллану торак һәм җәмәгать биналарында хуҗалык-эчү ихтыяҗларына, тышкы янгын сүндерүгә, урамнарга һәм яшеллекләргә су сибүгә тотылган суны үз эченә ала. Халыкның хуҗалык-эчү ихтыяҗларына исәпләнгән Су чыгымнары 2.04.02-84* п.2.1 буенча кабул ителгән биналарны (санитария-техник җиһазларны) төзекләндерү дәрәҗәсенә һәм су куллануның тәүлеклек һәм сәгать тигезсезлеге коэффициентларына бәйле рәвештә бер кешегә су куллану нормаларыннан чыгып исәпләнә. Суны

чагыштырмача куллану хуҗалык-эчү һәм көнкүреш ихтыяҗларына җәмәгать биналарындагы су чыгымнарын үз эченә ала.
Тышкы янгын сүндерүгә су чыгымы нормасы һәм торак пунктта бер үк вакытта янгыннар саны СНиП 2.04.02-84* 5 таблицасы нигезендә халык санына һәм төзелеш катларына бәйле рәвештә кабул ителгән һәм гамәлдәге хәлгә һәм генераль планны гамәлгә ашыруның барлык срокларына 5л/с (су чыгымы 5 л/с булган 1 янгын) тәшкил итәчәк. Янгынны сүндерү вакыты-3 сәгать. 8.13130.2009 СПГА ярашлы, 50 кешедән ким булган очракта янгын сүндерү каралмаган.
Урамнарга һәм яшел үсентеләргә су сибү нормасы СНиП 2.04.01 - 85* 3 нче таблица 1 нче искәрмә буенча кабул ителгән һәм 1 кешегә тәүлегенә 60 л тәшкил итәчәк.

Янгынга каршы чаралар

Янгын сүндерү су җыю манараларыннан каралган.

Тышкы янгын сүндерүгә исәпләнгән су чыгымы-5 л / с;

Эчке янгын сүндерүгә исәпләнгән су чыгымы - 2,5 л / с.

Тышкы янгын сүндерүгә су чыгымы нормасы һәм торак пунктта бер үк вакытта янгыннар саны СНиП 2.04.02-84* 5 таблицасы нигезендә халык санына һәм төзелеш катларына бәйле рәвештә кабул ителгән һәм гамәлдәге хәлгә һәм генераль планны гамәлгә ашыруның барлык срокларына 5л/с (су чыгымы 5 л/с булган 1 янгын) тәшкил итәчәк. Янгынны сүндерү вакыты-3 сәгать. 8.13130.2009 СПГА ярашлы, 50 кешедән ким булган очракта янгын сүндерү каралмаган.

1.3 су белән тәэмин итү өлкәсендә коммуналь ресурсларны перспективалы куллану

Янурыс авыл җирлегенең торак инфраструктурасын үстерү буенча барлык чаралар Сарман муниципаль районының территориаль планлаштыру схемасының исәп-хисаплары һәм чаралары нигезендә каралган.
2036 елга кадәрге чорга су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу системаларын үстерү төзелә торган территория күләменең артуын һәм халыкның тормыш сыйфатының яхшыруын исәпкә ала.

Таблица 3.

Янурыс авыл җирлегендә халык саны турында белешмәләр

Янурыс авыл җирлегендә халык саны фаразы, кеше

Наименование	**2030 г.**	**2035 г.**
Янурусовское СП	**682**	**665**
с.Янурусово	340	332
с.Каташ-Каран	339	330
д.Старое ахметово	3	3

Су белән тәэмин итү системасын проектлаганда кулланучылар өчен кирәкле су чыгымы билгеләнә. Халыкның хуҗалык-эчү ихтыяҗларына су чыгымы торак пунктның һәм торак төзелеше районының санитар-техник төзекләндерү дәрәҗәсенә бәйле.

1.4 су белән тәэмин итү системалары объектларын төзү, реконструкцияләү һәм модернизацияләү буенча тәкъдимнәр

Су белән тәэмин итүне үстерүнең төп юнәлешләре – Янурыс авыл җирлеге халкын эчәр сыйфатлы су белән өзлексез тәэмин итү, системаларның ышанычлылыгын арттыру, челтәрләрдә аварияләр санын киметү, челтәрләрнең үткәрү сәләтен арттыру, су югалтуларны киметү.

Сууткәргеч челтәрләрен җирлекнең бөтен территориясен 100% ка колачлау өчен карарга кирәк.

Су куллануны арттыру халыкка уңайлы һәм имин яшәү өчен планлаштырыла.

Хәзерге вакытта халыкны эчәргә яраклы чиста су белән тәэмин итү өчен дәүләт программалары: «Чиста су» Дәүләт программасы эшләнде.

Программага салынган чараларны үтәү су белән тәэмин итү секторында нәтиҗәле идарә итү системасын төзергә мөмкинлек бирәчәк:

- хосусый инвестицияләрне һәм инвестиция фондлары механизмын уртак финанслау нигезендә озак сроклы финанслауны тәэмин итү һәм хосусый инвестицияләр җәлеп итү;

үзебезнең ил инновация җайланмаларын җитештерүне стимуллаштыру;

- региональ һәм җирле програмнарны гамәлгә ашыру

- су белән тәэмин итү өлкәсендә үзебезнең илдә инновацион җайланмалар җитештерүне стимуллаштыру чараларын гамәлгә ашыру;

- социаль инфраструктураның иң мөһим объектларын эчәр су белән тәэмин итү программаларын гамәлгә ашыру.

Җирлекне үстерү концепциясен гамәлгә ашыру кысаларында түбәндәге чараларны үтәү күздә тотыла:

1. эчә торган су белән тәэмин итү сыйфатына, шул исәптән беренче чиратта суны зарарсызландыруга, тимерсезләндерүгә, деманганацияләүгә һәм йомшартуга юнәлдерелгән технологик алымнар кулланып, төзәтмәләр кертү;
2. 2030 елга кадәр заманча технологияләр нигезендә заманча материаллардан торбалар кулланып су белән тәэмин итү челтәрләрен реконструкцияләү һәм алыштыру;
3. 2035 елга кадәр заманча технологияләр нигезендә заманча материаллардан торбалар кулланып су белән тәэмин итү челтәрләрен төзү;
4. Су җыю башняларын һәм артезиан скважиналарын исәпкә алу приборлары белән җиһазлау, диспетчерлаштыру системасын кертү.

1.5. Үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системалары объектларын яңа төзүгә, реконструкцияләүгә һәм модернизацияләүгә капитал салуларны бәяләү

Инвестиция-төзелеш комплексы эшли торган заманча базар шартларында чыгымнарның теге яки бу төрен нормалаштыруга якын килүләрдә тамырдан үзгәрешләр булды, төзелеш өлкәсендә икътисадый нигез үзгәрде.

Хәзерге вакытта төзелеш бәясен билгеләүгә күп төрле методлар һәм алымнар бар, бәяләрнең үзгәрүчәнлеге һәм аларның төрлелеге эшнең әлеге этабында кирәкле чыгымнарны тулы күләмдә төгәл билгеләргә мөмкинлек бирми.

Шуңа бәйле рәвештә, проектлауның алдагы стадияләрендә төзелә торган объектның җирле шартларын һәм конкрет үзенчәлекле функцияләрен өйрәнү нигезендә төзелеш параметрларын җентекләп төгәлләштерү таләп ителә.

Капиталь төзелеш объектларының проект документациясен эшләү бәясе «төзелеш өчен проект эшләренә база бәяләре белешмәлекләре» (коммуналь инженерлык биналары һәм корылмалары, су белән тәэмин итү һәм канализация объектлары) нигезендә билгеләнде. Проект эшләренең база бәясе (2001 елның 1 гыйнварына) төп бәяләрдән чыгып билгеләнә.

Проект һәм эш документациясен эшләүнең база бәясе, проектлау объектларының катлаулылык категорияләренә карап, барлык биналар (корылмалар) комплексын яисә объектны төзүнең төзелеш бәясенең җыелма смета исәп-хисабы буенча билгеләнгән гомуми бәясеннән билгеләнә.

Төзелешнең бәясе билгеләнергә мөмкин:

-аналог объектлар кулланып, аларның чагыштыручанлыгын исәпкә алып;

- смета бәясенең эреләндерелгән күрсәткечләре буенча гомуми мәйданның 1 кв. м, бинаның күләменең 1 куб. м, трассаның 1 м (км), төзелешнең 1 гектарына, егәрлек, җитештерүчәнлек берәмлегенә h. б.;

- эш төрләре яки комплекслары буенча.

Проект һәм эш документациясен эшләү бәясен билгеләү капиталь төзелеш объектларының функциональ билгеләнешенә туры килә торган белешмәлекләр таблицалары буенча башкарыла (РФ төбәкләр министрлыгының "төзелештә проект эшләренә база бәяләре белешмәлекләрен раслау турында" 28.05.2010 N 260 боерыгы; РФ төбәкләр министрлыгының 29.12.2009 N 620 боерыгы "РФ төбәкләр министрлыгының"РФ төбәкләр министрлыгының" министрлыгының "төзелештә проект эшләре").

Чараларның исәпләнгән бәясе, 2030 һәм 2035 елларга кадәрге индекс-дефляторларны исәпкә алып, су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу схемасында китерелгән гамәлгә ашыру этаплары буенча Россия Федерациясе Икътисадый үсеш министрлыгы күрсәтмәләре нигезендә Россия Төзелеш Министрлыгының 18.10.2024 N 61327-ИФ/09 «төзелешнең смета бәясенең үзгәрү индекслары турында»2024 елның IV кварталы".

Проектлауның төрле этапларында бәяне билгеләү төрле методикалар белән башкарылырга тиеш. Инвестицияләрне нигезләгәндә проектка кадәрге стадиядә төзелешнең якынча (исәп-хисап) бәясе билгеләнә. Бу стадиядә проект юк әле, шуңа күрә ул иң зур күрсәткечләр буенча төзелә. Мондый күрсәткечләр булмаганда аналог объектларның бәясе турындагы белешмәләр файдаланылырга мөмкин. Капиталь төзелеш объектларына эш документациясен эшләгәндә бәяне проект-смета документациясен төзү юлы белән төгәлләштерергә кирәк. Бәясе проектлауның һәр стадиясендә билгеләнә, шуңа бәйле рәвештә тәэмин ителә

- Исәпләүләрдә исәпкә алынмаган:
- дәүләт һәм муниципаль ихтыяҗлар өчен җир кишәрлекләрен һәм күчемсез милекне резервлау һәм сатып алу бәясе;
- төзелеш территорияләрендә топография-геодезия һәм геология тикшеренүләре үткәрү бәясе;
- төзелеш территорияләрендәге биналарны һәм корылмаларны сүтү һәм сүтү чараларының бәясе;
- гамәлдәге объектларны реконструкцияләү чараларының бәясе;- янәшәдәге территорияне кирәкле җиһазлар белән тәэмин итү һәм төзекләндерү;
- төзелеш территориясенең үзенчәлекләре.

Исәп-хисап нәтиҗәләре (эшләр бәясенең җыелма ведомосте) 4 нче кушымтада китерелгән.

2 бүлек. Су агызу схемасы.

2.1 Янурыс авыл җирлегенең су агызу өлкәсендәге хәле.

Хәзерге вакытта Янурыс авыл җирлеге территориясе канализацияләнмәгән. Җирлекләрдә көнкүреш һәм җитештерү өчен агып төшүче сулар үзәкләштерелмәгән. Халык су үткәрми торган урыннардан яисә ишегалды бәдрәфләреннән файдалана, ә бу территориянең пычрануына китерә.

Җирлек территориясендә яңгыр канализациясе юк. Яңгыр һәм кар суларын агызу җайга салынмый һәм хәзерге рельефның түбәнрәк урыннарына алып барыла.

2.2 проект тәкъдимнәре

32.13330.2012 " канализация. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар» су куллану нормаларына тигез итеп, янгын запасын торгызуга һәм территорияләргә су сибүгә киткән су чыгымнарын исәпкә алмыйча, тәүлеклек тигезсезлек коэффициентын исәпкә алып кабул ителә.

Су белән тәэмин итү планында бәян ителгәннәрдән чыгып түбәндәгеләрне күз алдында тотарга кирәк: әйләнештәге су белән тәэмин итү системаларын кертү, агып чыкмый торган производстволар һәм суны саклый торган технологияләр булдыру исәбенә су агызуны киметү буенча чаралар үткәрү.

Кече торак пунктларда үзәкләштерелгән системалар төзү икътисадый яктан отышлы түгел:

1. 1 м3 агымны чистартуның үзкыймәте артык зур булганга;
2. төзелешнең тыгызлыгы аз булу сәбәпле;
3. урынның катлаулы рельефы аркасында.

Торак пунктларда төрле модификациядәге биологик һәм хуҗалык көнкүреш агынтыларын тирәнтен чистарту буенча автоном җайланмалар урнаштырылырга мөмкин, атап әйткәндә: «юбас» җитештерүчәнлеге тәүлегенә 1-20 м3/тәүлегенә, «топ-AS-БИОКСИ» җитештерүчәнлеге тәүлегенә 1-50 м3/тәүлегенә, чистартылган агынты суларны зарарсызландырып, «Лазурь»кавтратавышлы кавитация блоклары урнаштырылырга мөмкин.

Чистарту һәм зарарсызландыру нәтиҗәсендә барлыкка килгән агып төшүче сулар индивидуаль йорт биләмәләре территориясенә су сибү өчен файдаланыла яисә су агымына җибәрелә, ә актив ләм һәм утырым компостлаштыру өчен, соңыннан туфракка ашлама буларак кертелә.

Торак пунктлар һәм җитештерү мәйданчыклары территориясеннән яңгыр һәм кар суларын агызу ачык каналлар һәм лотоклар системасы ярдәмендә башкарылачак.

Приложение№1с. Янурусово

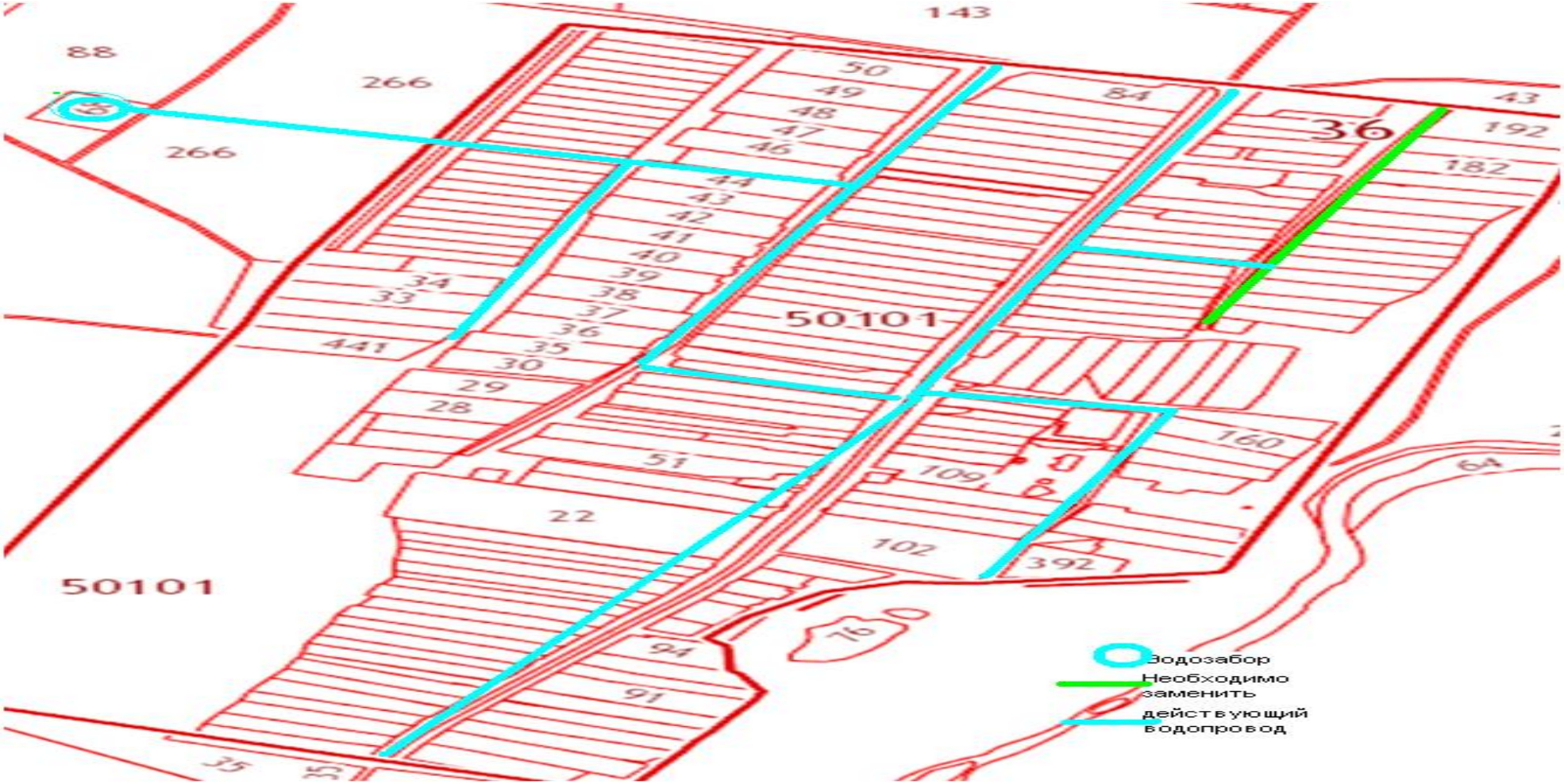

Приложение №2 с.Каташ -Каран

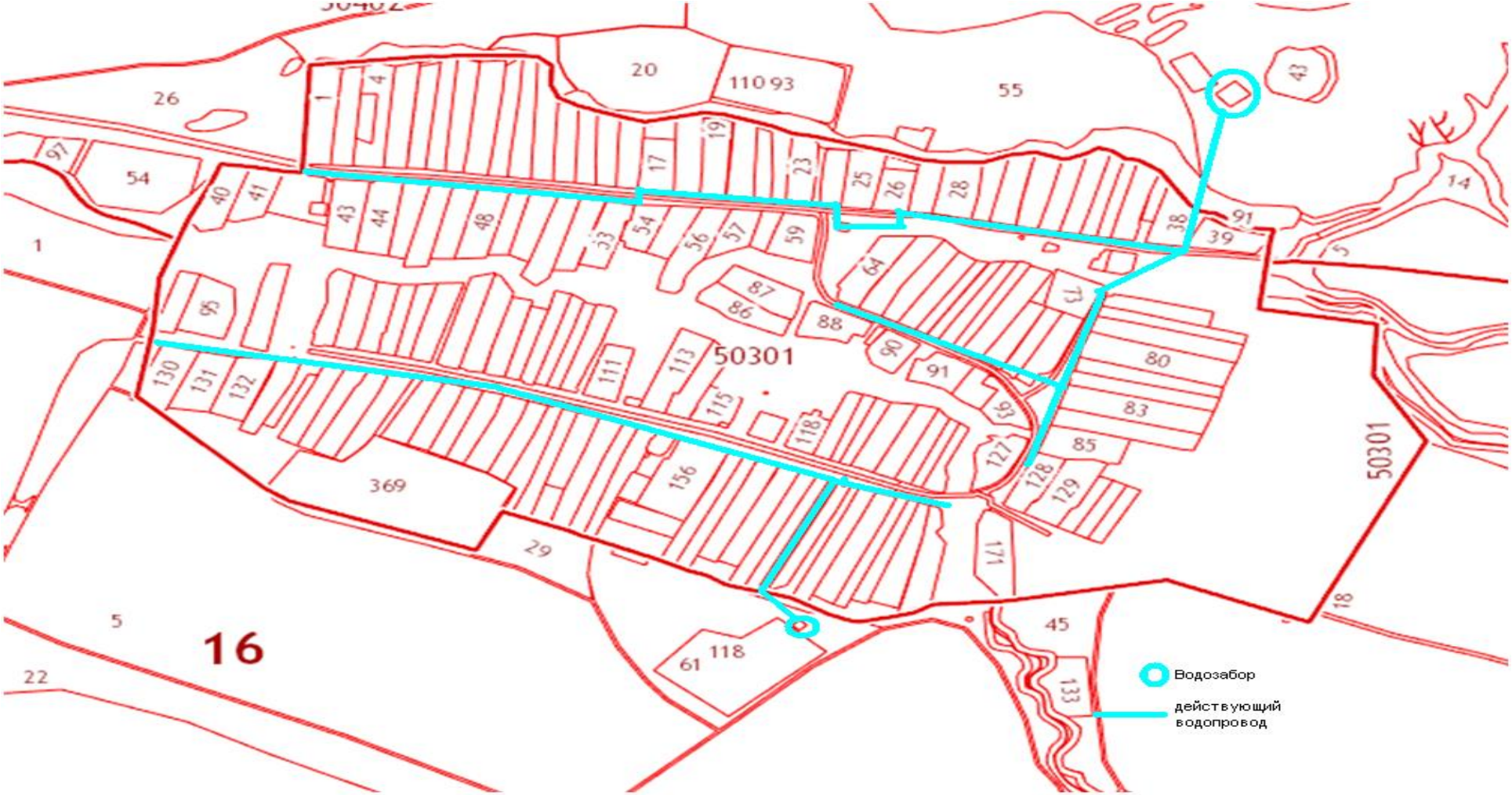
50301
16
Водозабор
действующий водопровод

Приложение №3

Программа чаралары исемлеге

№ п/п	Наименование объектов	Мощность	Вид мероприятия	Состав мероприятия	Срок реализации		Значе-ние	Размещение	Стоимость СМР в тек.ценах (млн.руб)
					Начало	Окон-чание			
Янурусовское СП									
1	Реконструкция и замена сетей водоснабжения	0,5км	реконструкция	реконструкция	2026	2035	МП	с/Янурусово	-
2	Строительство сетей водоснабжения	0,3 км	Строительство	Новое строительство	2027	2035	МП	с.Янурусово	-
3	Строительство сетей водоснабжения	0,3 км	Строительство	Новое строительство	2028	2035	МП	С.Каташ-Каран	